

Capita Selecta

www.hrm.net/capitaselecta

SOCRATES: VOORLOPER VAN COACHING?

Door Françoise Sax (International Coach Federation)

Coaching en Filosofie : die had u nog nooit gehoord ? En nochtans...

Socrates (470-399 vóór Christus) was bekend voor het uitoefenen van de « maieutiek » : de geest van zijn gesprekspartner brengen tot autonoom denken door het stellen van vragen. Socrates noemde zichzelf een vroedvrouw van de zielen.

Voor Socrates was filosofie een daad : men moest dus leren filosoferen.

Voor coaches is coaching een begeleiding, een ontdekking van bedenking, gewaarwording en handeling. Coachen is een kunst, een discipline die men aanleert, die men onderhoudt en die men dagelijks in praktijk brengt.

De zoektocht van Socrates naar de waarheid en naar de kennis van de mens is de zaak van ieder van ons : door de mens tot meditatie over zichzelf aan te sporen en de opvattingen in vraag te stellen.

In welke mate mag de coach van de 21ste eeuw beweren dat een deel van zijn leer van Socrates komt ?

De woorden hieronder zijn geenszins een filosofische uiteenzetting maar een snelle, onvermijdelijk reducerende bedenking over de overeenkomsten tussen de twee methodes.

1 – Socratische ironie :

Het woord "ironie" betekent in het Grieks " vraagstelling ". De ironie van Socrates is een manier om te filosoferen door zich vragen te stellen die op het eerste gezicht ver verwijderd zijn de ene van de andere teneinde de gesprekspartner voor zijn tegenstrijdigheden te zetten.

Men onderscheidt twee manieren om vragen te stellen :

- de speculatieve vraagstelling : het doel is een volkomen bevredigend antwoord te bekomen, vragen stellen wijst hier op een verhouding van een individu tot een ander met betrekking tot het onderwerp in kwestie

- de ironische vraagstelling : wijst hier op de verhouding van een individu tot een ander ; men stelt zich niet eerst vragen om een antwoord te bekomen maar om door de vragen de schijnbaar stevige kennis van de andere te vernielen. De ironische vraagstelling is bedoeld om het wantrouwen van de andere te wekken ten opzichte van vooroordelen.

Na ondervraging beseften de gesprekspartners van Socrates hoe onwetend ze waren over het essentiële ; zij waren overtuigd dat hun kennis niet gefundeerd was. Zij raakten bijgevolg in een toestand van perplexiteit, van verwarring, van onzekerheid, van twijfel die men in het Grieks aporia noemt. Jankélévitch zei : « Socrates werpt de mens in de perplexiteit van de aporie, de kenmerkende stoornis veroorzaakt door de "ironie ». Ironie is een diep filosofische houding: in filosofie begint men altijd met de twijfel of de verbazing. Plato zei : « De verbazing, de verrukking, zijn een karakteristiek gevoel van de filosofie ».

Zoals bij Socrates is de vraagstelling van de coach niet alleen een vraagstelling verbonden aan een vraag naar informatie of het checken ervan maar heeft de vraagstelling als doel om de andere te doen vooruitgaan.

Een vraagstelling die de gesprekspartner ertoe brengt zijn perceptieveld te verbreden, andere hypotheses in te beelden, zich in de plaats van de anderen te zetten, standpunten te ontdekken die hem ontsnapt waren, waaraan hij misschien nog niet had gedacht, zich keuzes te geven, ...

Het logische gevolg van dit soort vraagstelling is het actief luisteren : kunnen "horen" wat de andere zegt en verder gaan dan de inhoud van de woorden door te begrijpen wat hij voelt, wat hem tot dat gevoel en die bedenking heeft gebracht. Kortom, de coach moet voor alles openstaan, hij is de "parabool" die alle berichten en meta-berichten ontvangt.

Alleen met deze bekwaamheid kan de coach de geschikte vragen stellen die de coachee zullen toelaten verder te gaan.

2 – De « Maieutiek » :

De kunst om zielen het daglicht te laten zien. In de woorden van Socrates « Ik ben de verloskundige van de zielen » , « Jij zal het zeggen », « Ik weet slechts één ding : dat ik niets weet » vinden we de basiselementen van de houding van een coach.

Een van de basispostulaten van coaching is sterk geloven dat in iedere mens een ongelooflijk aantal potentiëlen zit die vooral nooit gebruikt werden. Om het met een metafoor te verwoorden: als de mens een kasteel is, dan is het alsof hij in één, twee of misschien zes plaatsen van zijn kasteel leeft terwijl het kasteel er 800 telt, zonder de kelders, de zolders, de wijnkelder, het park ... te rekenen en dat de mens er allemaal niets van weet.

Vragen stellen kan storen en sommigen beweren zelfs dat het "moet" storen . De vragen zetten ons tegenover onze tegenstrijdigheden, onze contradicties, onze oordelen en duwen ons soms in een ongemakkelijke zone. Maar deze periodes zijn nodig om de coachee toegang te verlenen tot zijn potentiëlen, ze te ontdekken, ze op te speuren, "ermee om te gaan" en op deze manier creatiever te zijn, ondermeer in het zoeken naar concrete oplossingen.

Hier is de coach een "verloskundige", « iemand die tot het leven brengt », hij geeft de coachee de kans om zichzelf te ontdekken, om zichzelf te laten geboren worden (gecentreerd en verbonden zijn).

Socrates beweerde dat hij niets wist maar eigenlijk wist hij iets vermits hij zich bewust was van zijn onwetendheid maar deze kennis had geen objectieve inhoud, het is het kennen van het niet-kennen. De ironie legt de nadruk op het relatieve en partiële karakter van het korte kennen : " De ironie is de kennis van de intelligentie ". De opdracht van de ironie is bekritisieren, Socrates is de kritische geest van zijn tijd.

De « Ik weet dat ik niets weet » en de « Jij zal het zeggen » van Socrates worden ook overgenomen door de coach. Het doel is de coachee zelf zijn oplossingen laten vinden. Het voordeel ervan is dat dit bijna een voorwaarde is opdat de coachee het ook concreet zou gaan toepassen. Hij is persoonlijk betrokken geweest bij het zoeken naar een oplossing en zal die dan ook toepassen vermits hij zelf de voordelen en de fijne aspecten van de oplossing heeft ontdekt. De oplossing is het einde van een lang proces. Dit bewijst eveneens dat coaching geen consulting is !

De afstand die de coach neemt tijdens een coaching ten opzichte van zijn eigen kennis, zijn ervaring, zijn competenties geeft hem een open en nederige houding ten opzichte van de coachee. Deze houding is absoluut nodig opdat de coach volledig zou openstaan voor de problematiek van de coachee.

Het is ook daarom dat je geen coach geboren wordt en dat je geen coach wordt in een "snelreinvertje".

Het vraagt enorm veel werk, opleidingen, de integratie van de leerstof, praktijk, supervisie en werk op zichzelf om een professionele coach te worden.

3- De dialectiek :

In het Grieks betekent dit "de kunst van het discussiëren".

De Kunst van het Discussiëren betekent niet babbelen over iets, vertellen, polemiseren maar redeneren door de realiteit (de realiteiten ?) te analyseren en door de tegenstrijdigheden aan het licht te stellen teneinde ze te overtreffen.

Het is vooruitgaan op de "wegen van de Waarheid".

Ook al is de kwaliteit van de relatie tussen de coach en de coachee fundamenteel, toch is een coaching niet zo maar een gesprek bij een kopje thee. De coachee moet flexibel worden en zich kunnen aanpassen en dat gebeurt niet altijd zonder het op losse schroeven zetten, zonder het verlies van zijn zekerheden, zonder een periode van twijfel. Ze zijn onontbeerlijk voor de evolutie.

Kort gezegd, een coaching sessie is niet altijd "comfortabel".

Tot slot stemt de coach ook in met de thesis van Socrates "Niemand is opzettelijk stout". Deze thesis stemt onder andere overeen met de hypothesen van de Palo Alto School, en in het bijzonder met de N.L.P. (Neuro-Linguïstische Programmatie) die beweren dat er achter elk gedrag een positieve intentie schuilt.

Ik kan niet afsluiten zonder de welbekende « Ken je zelf » die zo dierbaar was aan Socrates !

Socrates had de ken jezelf als motto gekozen en laten graveren op het voorportaal van de Tempel van Delphi ; de Griek leerde de betekenis van de gematigdheid. " Laten wij onze draagwijdte kennen ", " Gematigdheid is het beste van alles ", de "Ken je zelf" zijn geen uitnodiging tot een psychologische introspectie maar tot een verkondiging van de grenzen van de mens. Dit voorschrift is de belangrijkste formule voor de wijsheid van de grenzen.

Dit voorschrift is vooreerst van toepassing voor de coach zelf want het is juist "de" correcte aanpak om geen "tovenaarsleerling" te spelen. De coach wordt, net zoals iedere mens, geconfronteerd met deze tegenspraak: zijn kracht en zijn grenzen kennen. Het voorschrift is ook van toepassing voor de coachee want de finaliteit stemt heel vaak overeen met de uitkomst van een coaching proces.

Zou Socrates gelukkig zijn vandaag zo te worden gebruikt ? Er zit toch veel kans in dat hij zeker en vast de polemieken zou appreciëren die er bestaat rond het beroep waarmee hij wordt geassocieerd !

Françoise Sax,
 Voorzitster Ethische Commissie
 International Coach Federation België
www.coachfederation.be *International Coach Federation*